

Forssa 150 vuotta

KESÄKUU 1997

Axel Wilhelm Wahren
(1814 - 1885)

Virallinen keisarikunnan päätös Forssan tehtaiden perustamisesta senaatin talousosaston istunnossa 30.9.1847.
Sopimus Forssan Puuvillan Kehruu Yhtiöstä (Forssa Bommull's Spinneri Bolag) 28.12.1847.

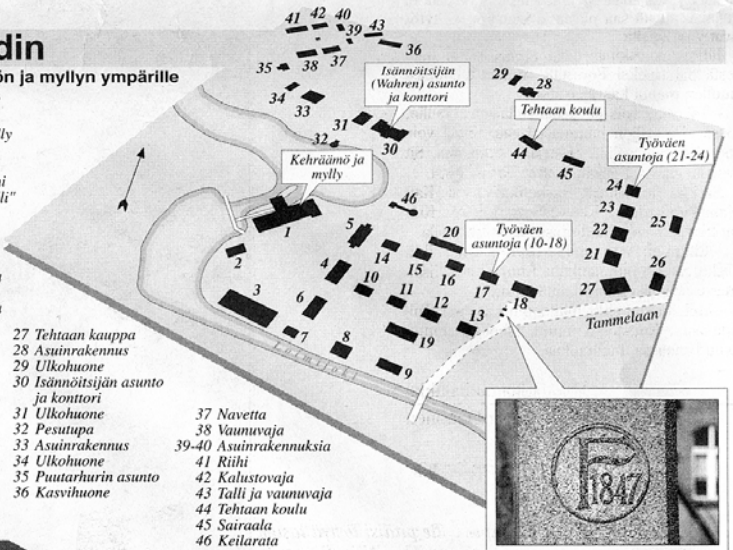

Kehräämö aloittaa toimintansa huhtikuussa 1849, aluksi töissä 70 henkilöä. Koneet tuotiin Englannista, niissä oli 2 640 kehrintä.

Forssan ydin

muodostui kehräämön ja myllyn ympärille 1850- ja 1860-luvulla.

- 1 Kehräämö ja mylly
- 2 Kaasuhuone
- 3 Lankavärijäämä
- 4 Puuvillamakasiini
- 5 Ruokala "kostonholli"
- 6 Vaja
- 7 Paja
- 8 Leivintupa
- 9 Puusepäntö
- 10-18 Työväen asuntoja
- 19-20 Ulkokuoneita
- 21-24 Työväen asuntoja
- 25-26 Ulkokuoneita

- 27 Tehtaan kauppa
- 28 Asuinrakennus
- 29 Ulkokuone
- 30 Isännöitsijän asunto ja konttori
- 31 Ulkokuone
- 32 Pesutupa
- 33 Asuinrakennus
- 34 Ulkokuone
- 35 Puutarhurin asunto
- 36 Kasvihuone
- 37 Navetta
- 38 Vaunuvaja
- 39-40 Asuinrakennuksia
- 41 Riihi
- 42 Kalustovaja
- 43 Talli ja vaunuvaja
- 44 Tehtaan koulu
- 45 Sairaala
- 46 Keilarata

Puuvillatehtaan portin kivipylväät: 150 vuotta Wahreninkadun päässä.

1847 1848 1849

- Wahrenin kauppa 1851.
- Lääninarkkitehti Georg Theodor Policron Chiewitz aloittaa yhteistyön A.W. Wahrenin kanssa Forssan tehtaiden suunnittelijana.
- Wahren muuttaa perheineen asuin- ja konttorirakennukseen Corps de Logieen elokuussa 1851.

Kehräämössä 250 työntekijää 1852. Forssa oli Hämeen läänin suurin teollisuuspaikkakunta. Tampere ei kuulunut tuolloin Hämeeseen.

- Wiksbergin kartano Wahrenille.

- Wahren perustaa viinapolttimon Wiksbergiin.

Forssan Puuvillan vuoden 1853 tilinpäätös näytti 22 800 ruplan voittoa.
- Tehtaanpuistoon rakennetaan 1. kasvihuone.

Senaatilta oikeus puuvillakutomon perustamiseen 14.6.1854.

Lankavärijäämä 1850 Kuhalan kylään; yhtiölle 1853.

- 28.8.1855 yhtiösopimus Carl Zührin kanssa.
- Ensimmäinen Wiksbergin pytinki.

- Forssan tehtaalla on jo lastenopettaja.

- Forssan sähköosasto on Hämeenlinna-Grönfors-Forssa. Kauppias Grönfors kuittasi Hämeenlinnassa sähkösanoman lähettämällä, jonka jälkeen pikalahetti toi sen Forssaan. Puuvillakaupoissa yhteys oli tärkeä.

Kutomo aloittaa toimintansa 1856. Työntekijöitä kerätään laajasti mm. kuulutuksien kirkkoissa.
Työaika on aamuyhdeksästä ilta kahdeksaan tunnin aamiais- ja tunnin päivällisajalla.

Vieremän mylly rakennetaan 1858, Wahren perustaa myös Wiksbergin oluttehtaan viinapolttimon sijaan.

- Wiksbergin pytingit valmistuvat.

- Kehräämön työntekijöitä 316, joista n. 1/3 alle 15-vuotiaita lapsia.

Forssa Aktie Bolag, Forssa Osake Yhtiö perustetaan 2.4.1859.

Isopuoti rakennetaan. Maalaiset myyvät tuotteitaan lauantaisin torilla klo 12-14 tehtaalaisen päivällistunnin aikana.

Piirilääkäri J.A. Friman Forssaan 1859. Opettaja Lundelliilta hän otti myöhemmin pois pampun, jolla opettaja kuritti lapsia.

- Forssan väkiluku oli 1859 noin 800 asukasta.

1850 1851 1852 1853 1854 1855 1856 1857 1858 1859

Apteekkitalo.

Yhdyspankki, 1. liikepankki maaseudulla 1862.

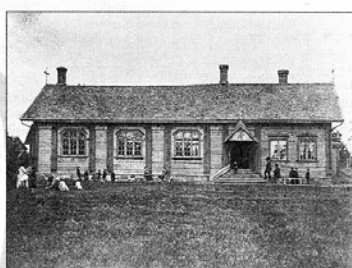
Forssan 1. tori perustetaan Sundbergin torpan vasikkahakaan.

Tehdasyhtiölle vuosi 1863 oli ainoa tappiollinen vuosi Suomen itsenäistymiseen saakka.

- Kiertävät lastenkoulut perustetaan.

Wahren myy hevosen Englantiin. Hän on tuttu näky Hämeenlinnan ravikilpailussa. Pyhäjärven jäällä 9.3.1864 suuret ravikilpailut, joissa 29 hevosta.

Chiewitzin viimeisenä työnä Forssassa valmistuu tehtaan koulu 1864.

Tehtaan koulu.

Nälkävuodet koettelevat muuta Suomea. Vuonna 1867 Forssassa tehtiin ylityötä: muun Suomen syödessä pottua Forssassa syötiin selvää leipää. Yhtiö hankki Pietarista jauhoja.

- Tehtaan koulu vakinaistetaan. Oppilaita heti alussa 240, jotka jaettiin 60-70 oppilaan ryhmiin.

1. kuuluisat kansanjuhlat Sortohaassa yhtiön täyttyessä 10 vuotta 1869. Wahren itse oli kahvikokkina.

- Maatalousnäyttely Wiksbergissä.

- Wahren pyrki myymään voita Englantiin.

Wiksbergin kangasvärijäämön palo syksyllä 1868.

A.W. Wahren Tammelan kunnallislautakunnan 1. esimies.

Apteekki 1860. Tehlaalaiset saivat reseptilääkkeensä tehtaan kustannuksella, samoin lääkärin hoidon.

1860 1861 1862 1863 1864 1865 1866 1867 1868 1869

Keisarillinen kotka.

Forssan painetut puuvillakankaat saavat vuonna 1870 Pietarissa suurta tunnustusta, oikeus keisarillisen kotkan käytöstä tavaramerkeissä.

Riihimäen-Pietarin rata valmistuu 1870. Wahren myy myös voita Pietariin.

Käsityöläiskoulu valmistuu.

Luujauhotehdas ja öljynpuristuslaitos Kojolla.

Kehräämö palaa 1872.

Vuonna 1872 Forssaan tilataan 337 sanomalehteä, joista:
- suomenkielisiä 262
- suomenruotsalaisia 38
- ruotsalaisia 22
- saksalaisia 18
- englantilaisia 4

Wiksbergin tehtaalla joulukuussa 1872 riehuneen tulipalon jälkeen.

Kahrekehräämö 1874.
Maatalousnäyttely Wiksbergissä.

Laatikkotehdas Kojolla 1874 (tupakkalaatikoita Pietariin, myöhemmin mm. huonekaluja).

Oluen myynti pyhäpäivinä kielletään.

Uusi Suometar-lehti kertoo näkyvien Forssan kaduilla siistiytyneen 1875.

Yhtiö alkaa vuokrata tontteja Ronttismäen linjoilta työväelleen.

Forssan kartanon viljamakasiini rakennetaan 1876.

Forssan biljardiklubi aloittaa toimintansa.

Nykyisen Kartanonkadun varrella sijainnut viljamakasiini.

Chiewitzin suunnittelemassa kutomossa palo 13.1.1877. Palkkarahat kyetään pelastamaan konttorista. Uuden kutomon toteuttaminen käynnistyy välittömästi.

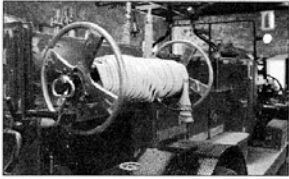
Miina Sillanpää tehtaantytönä 1878-1886.

Kuhalankosken entinen pato korvataan uudella sulkuineen ja siltoineen 1879.

Forssan Majatalo Eeva Finckillä.

Wiksbergissä mittava maatalousnäyttely heinäkuussa 1879. Wahren kehottaa paikkakuntalaisia maalauttamaan talonsa, jotka ovat näyttelyalueelle johtavan tien varressa. (Juhlapaikkana sama, missä nyt on Forssan osuusmeijeri. -Kaukovalla)

1870 1871 1872 1873 1874 1875 1876 1877 1878 1879

Forssan VPK:n kalustoa.

Forssan VPK perustetaan 1882. Miehiä jäseninä yhteensä 374. Sammutus-, korjaus- ja vesiosastot.
Tammelan Säästöpankki Forssaan.

Forssan hotelli 1883 (nykyinen musiikkiopisto).

Wahren perustaa yksityisen Aleksanterin kansakoulun. Aleksanteri II oli tuolloin ollut 25 vuotta keisarina. Nykyisin koulun kohdalla on Pohjolan liike- ja asuinrakennus.

Kojon kartanoon koulu 1883.

Wahren on 1880-luvulla maan suurimpia maidontuottajia.

Wahren aateloidaan. Tunnuksukseksi hän valitsi vänfäst - ystäväydessä luotettava.

Hopeaseppelä.

Raittusseura Kaiku perustetaan 1884.

Wahren kuolee 28.8.1885 70-vuotiaana. Forssan työväki laskee haudalle hopeaseppeleeseen, joka on Lounais-Hämeen museossa. Forssa Yhtiön isännöitsijäksi August Borgström.

Pulakausi koettelee. Vuoden 1885 alkupuolella vain puolet kutomon koneista käynnissä. Tulliasetus rajoittaa vientiä Venäjälle.
- VPK:n 1. kesäjuhlat Sortohaassa.

Forssaan tilataan 989 sanomalehteä 1887.

Forssa Yhtiö omistaa metsää yhteensä 3 720 tynnyrinalaa.

Uusi isännöitsijä August Borgström, kuvassa nuorena miehenä.

Suomen Kansallismuseo

Tammeli perustetaan 22.4.1889.

1. käsityöläisenä suutari Viktor Mellin kunnallislautakuntaan.

Forssan työväenyhdistys Kuha perustetaan 21.8. Ensimmäisen maaseudulle perustetun työväenyhdistyksen puheenjohtajana oli tehtaan- kirjuri K.G. Henriksson vuoteen 1901.

Ronttismäessä jo kolmatta sataa taloa.

Höyrysaha 1880.

Viksbergin tehtaalle perustetaan koulu, joka lopetetaan 1907.

Wahren Suomen Talousseuran puheenjohtaja 1879-81.

1880 1881 1882 1883 1884 1885 1886 1887 1888 1889

Forssan 1. puhelin-keskus 1890. Tuolloin rakennettiin Forssan ja Tampereen välinen johto.

Työväenyhdistyksessä 119 jäsentä.

Sauna- ja pesutupa 1891.

Tammelan posti Hämeentien varrella Anton Ahlforsilta vuokratuissa tiloissa 1892.

Forssan biljardiklubin järjestysääntöjä tiukennetaan. Tarjoilu lopetetaan kello 23 ja klubi on oltava tyhjä puolenyön aikaan - muuten isännöitsijä Borgström uhkaa karkoittaa klubin muualle. Klubi karkoitetaan lopulta hotellista 1895.

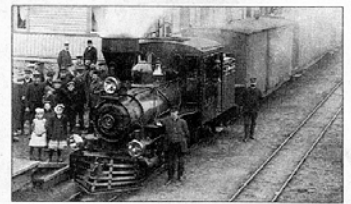
Seppä Carl Gustaf Silen (1827-1895) työskenteli Forssan kehräämön pajassa 1854-1894.

Talsoilan kartanon palo 1894.

Työaika Forssan tehtaissa 64,5 tuntia viikossa.

Koiraverro v. 1895 2 markkaa koiralta.

Kehräämöön sijoitetaan automaattinen sprinkler-laitteisto.

"Kappeeraiteinen" Forssasta Humpilan asemalle.

Kapearaitainen rautatie 1898.

Postin kotiinkanto alkaa, 1. posteljooni Viktor Lindqvist.

Juomalakko-marssi vappuna 1898 oli 1. vappumarssi Forssassa. Marssi suuntautui Tammelan kirkolle.

Turun puhelinlaitoksen perustamaan Forssan keskiöön oli liittynyt yli 30 puhelinta 1899.

Forssan yhteiskoulu perustetaan.

Kauppaneuvos August Borgström kuolee 16.3.

Yhtiö lahjoittaa kirkkoa varten tontin Kalliomäestä.

Tehtaan palveluksessa 1 574 työntekijää 1899. Forssassa n. 5 000 asukasta vuosisadan vaihtuessa.

1890 1891 1892 1893 1894 1895 1896 1897 1898 1899

Forssan puoluekokous 1903.

Forssan tehtaissa otetaan käyttöön 10 tunnin työpäivä. Työhön mentiin kuudeksi, jolloin töistä päästiin kello 18. Lauantaina työaika kello 15:een.

Suomen Työväenpuolueen puoluekokous 17.-20.8.1903. Koolla 24 työväenyhdistystä ja 83 kokousedustajaa. Forssan työväenyhdistyksen puheenjohtaja maalarin J.V. Orell avaa tilaisuuden.

Forssan osuusleipomo 1903.

Tammen 1. haarakauppa I Linjan ja Tammelantien risteyksessä.

Forssan ruotsalainen yhteiskoulu saa perustamisluvan, toiminnassa 1905-1909.

Forssan Sanomien näyttenumero ilmestyy 29.11.1904. Lehti lakkaa ilmestymästä 1907.

Kuhalan puunjalostustehtaan.

1. tehtaan työmies Kalle Eriksson valitaan kunnallistoimikuntaan 1905.

26.2.1905 Forssan torilla suuri mielenosoitus-marssi yleisen äänioikeuden puolesta. Puhujana Eetu Salin, paikalla 7 500 henkeä.

Heinäkuun alussa 1. laulu-, soitto- ja urheilujuhlat Sortohaassa.

Lukio aloittaa, ensimmäiset ylioppilaat 1909.

1. naiskuoro johtajanaan Ina Ahde.

Forssan työväki liittyy suurlakkoon 31.10. Vaaditaan paikkakunnalla asuvien kahden venäläisen santarmin riisumista aseista. Lakko ulotetaan myös Viksbergin oluttehtaalalle.

Forssan pelastusarmeija perustetaan 1906.

Vanhasuomalaiset perustavat Forssan nuijan.

Kirjailija Maksim Gorki piilekii rakastajattarensa kanssa Kojolla henkivartiotaan mm. Matkun kartanon isäntä Axel Wahren ja arkeologi Sakari Pälsi.

Vieremän mylly rakennetaan 1907.

Yhtiön sähköverkko ulotetaan hotelliin, puotiin, sairaalaan, kirjastoon ja kartanon talousrakennuksiin sekä joihinkin virkamiesten ja muihin asuntoihin.

Tehtaan poliklinikka avataan.

Vuoden 1907 eduskuntavaaleissa sosiaalidemokraatit keräävät Forssassa 2 019 ääntä annetuista 2 978 äänestä. 1. eduskuntaan valitaan Forssan yhteiskoulun opettaja, nuorsuomalainen Santeri Nuorteva.

Forssan Elävien Kuvien Teatteri Saunasillan kupeeseen.

Opettaja Kalle Pylkkäsen toimittama Lounais-Häme-lehti alkaa ilmestyä suomalaisen puolueen äänenkannattajana. Lehti ilmestyy vuoden 1908 toukokuuhun.

Tehtaan synnytyslaitos 1908.

1. katukilpi Saunakadulle. Työväentalo palaa.

Tammelan kunnanvaltuuston 1. kokous 29.5.1909 Forssan kirjastotalossa (nyk. Kerhola). Hautausmaa vihittään.

Voimistelu- ja Urheiluseura Salama perustetaan.

Forssassa n. 7 500 asukasta. Kaupunkina Forssa olisi ollut tuolloin Suomen kymmenenneksi suurin.

SYP:n konttori Forssassa. Pankin ensimmäinen maaseutukonttori.

Uudenkylän palo 1900.

Tehtaalalle oma lääkäri 1902.

Forssa Yhtiö perustaa 1. lastentarhan.

Voimistelu- ja urheiluseura Alku perustetaan 1902.

Kokous Forssan työväentalon edustalla Venäjän vallankumouksen yhteydessä maaliskuussa 1917.

Venäjän vallankumousta juhliitaan Forssassa 30.3.1917. Myös porvareilla oma kansalaisjuhlaansa. Kansa kaduilla pyhäpukeissaan, punaiset juhlaumerkit rintapielissään. 5 000 ihmistä kokoontuu kauppatorille. Lauletaan Internationale.

Suurlakko alkaa Forssassa 14.11. Työväen järjestyskaarti miehittää puhelinseman. Kaartissa toista satata miestä ja 40 hengen naiskaarti.

Forssa-lehden näyttenumero ilmestyy 29.11.1917 päätoimittajanaan Esko Aaltonen.

Hätäaputöissä joulukuussa n. 600 henkilöä. Suomen itsenäisyyden julistus 6.12.

Punaisten vallankumous alkaa Forssassa 27.1.1918. Ylipäällikkönä Antti Nikolai Örn.

Forssan Lehti ennättää ilmestyä tammikuussa neljä kertaa ennenkuin kansalaisista katkaisee sen painamisen Turussa. Lehti ilmestyy uudestaan toukokuussa.

Forssa-yhtiön tehtaat jatkavat toimintaansa valvonnan alaisena. Tehtaalaisista liittyy punakaartiin sodan alussa 30-40 työntekijää. Huhtikuussa 1918 määrä oli noussut 200:aan.

Viksbergin kartanoyhtiön johtaja Paul Järnström murhataan 6.2. kartanon viljamakasiinin luona.

Kehräämö suljetaan 4.3.

Helsinkiläiset punakaartilaiset surmaavat 23 Mustialan oppilasta vankijonassa Kuurilan ja liitalan välillä 19.4.

Punakaarti lähtee vetäytymään itään 23.-24.4. Kauppojen ryöstely alkaa 22.4.

Loimijoen kaksi siltaa räjäytetään 24.4. Lämmitäjä Kalle Penttilä komennetaan lähettämään kaksi Forssassa olevaa veturia kohti tuhoutua siltaa. Toinen vetureista putoaa jokeen toisen jäädessä joenpenkalle.

Valkoisten kolmihenkinen pohjalainen etujoukko saapuu Forssaan 26.4. Yksi heistä jää punaisten pommimiesten vangiksi ja löydetään surmattuna. Illalla saapuu Turun saariston ruotsinkielisen suojeluskunnan pari komppania. Pieniä kahakkoita valkoisten ja punaisten välillä Portaassa ja Lopella.

Työt jätekehräämössä alkavat jälleen 13.5.

Yli 1000 punavankia Forssassa, pumputimaksiin vangittuna yli 500 henkilöä.

Kesäkuussa valtaosa vangeista siirretään Tampereelle.

Kesällä 1918 Forssaan kunnallinen kansanruokala nälänhädän vuoksi.

Forssaan perustetaan turvakoti. Isäntämäksi jääneitä punakaartilaislapsia yli 300.

Rautatieyhteys kuntoon 7.6.

Kirkko vihittään 15.9.

Yhtiö myy ensimmäisen keran historiassa koko vuoden tuotannon kotimaan.

Kuhalan sähkölaitos aloittaa, menee nopeasti konkurssiin.

Forssan 1. pirssiauto 1912, omistaja U. Tölvö.

Kuhalan rukoushuone virallisesti väliaikaiseksi kirkoksi 1913.

Yhtiö rakentaa uimalaitoksen Linikkalanlamelle.

I maailmansota syyty. Vihollisvaltioiden kansalaisina maasta karkoitetaan runsaasti yhtiön johtoa.

Salama järjestää piirikunnallisena kilpailuna Forssan 1. ympärijuoksun.

6.12.1914 törmää Tukholman-Rauman linjalla ajanut höyrylaiva Everilda miinaan. Aluksessa oli 361 paalia Forssan puuvillaa. Yhtiölle koituu 100 000 mk:n vahinko.

Tammelan Säätöpöytä talo valmistuu 1917.

21.1.1915 ajaa höyrylaiva Drottin miinaan lastinaan 500 paalia Forssan puuvillaa. Lasti oli nyt vakuutettu.

Yhtiön keuhkotautiparantola aloittaa harjoilla 1916. Laitoksessa tilaa 17 sairaalle ja kolmelle toipilaalle.

Kunnallistoimisto vuoden 1910 alusta isännöitsijä C.N. Pousarin talossa.

Rudolf Meyer lahjoittaa jugend-tyylisen kappelin.

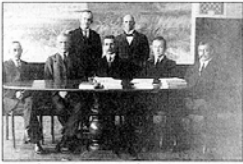
Oluttehdas lopetetaan 1911.

Pappila valmistuu.

Veistokoulu.

Haudankorvan koulussa aloitetaan käsityökoulu.

Maaherra nimesi välttämättömän kauppalahallituksen vuonna 1922.

Forssan työväenopiston perustaminen saa alkunsa helmikuussa 1920. Toveri-iltoja vietetään keskiviikkoisin. Yhtiö luovuttaa opiston käyttöön lukkahuoneen tehtaan kansakoulusta.

21.3. perustetaan Forssan kansallisessa.

Periaatepäätös kunnallisen sähkölaitoksen perustamisesta.

Forssan Osuusliikkeellä virvoitusjuomatehdas 1921.

Presidentti K.J. Ståhlberg vieraillee Forssassa 28.7.1922.

Kunnallisvaaleissa 4.12.1922 valitaan Forssan 1. kauppalahallitus, joka kokoontuu 2.1.1923.

Forssa kauppalaksi 1923. Ensimmäiset virkailijat ovat kirjuri ja rahastonhoitaja.

Koijärven kirkko vihittäin 16.12.

Mittava tehtaan ruokala rakennetaan vuorotyön lisääntyessä. Ruokalan suosio jää vähäiseksi ja se lopetetaan.

Forssan saha aloittaa toimintansa 1923 kauppaneuvos Alfred Viljajen aloitteesta. Metsää hakataan rajusti.

Yhtiön voimalaitos uudistetaan.

Autonasentaja Eino Lehto saa 1. forssalaisena luvan antaa ajo-opetusta.

1. kunnallinen ulosottomies K. Mäkelin.

Mukulakiveys Kauppa- ja Rautatienkadulle 1925. Viemäriverkoston rakentaminen aloitetaan. 1. naisylioppilaat Siiri Numme ja Sucie Meyer 1925.

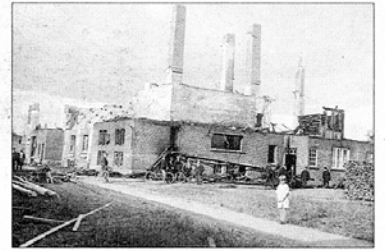
Tietäyömaa Matkuun päin.

Sahalle rakennetaan lautatarha 1925-1926.

1. poliisilaitokselle jätetyt moottoriajoneuvojen rekisterioitteet: yhteensä 74 kpl, joista 18 kuorma-autoille ja 6 moottoripyörille.

Yhtiö myy keuhkotauti- parantolan Lounais-Hämeen Tuberkuloosin Vastustamisyhdistykselle.

Turun kaupunginarkkitehdin suunnittelema kauppala- asemakaava vahvistetaan 1927.

Palanut työväentalo.

Kauppalahallitus hankitaan 1928.

Nykyinen tori käyttöön.

Perustetulla Forssan Saha Oy:llä metsää hallinnassa 11 000 ha.

Uudenkyllän palo kesäkuun 26. päivän vastaisena yönä 1929.

Tehtaisa lyhennetty työviikko vuoden 1929 loppupuolella.

1. varsinaisen huolto-aseman Nobel Standard avataan nykyisen Puistolinnan paikalla.

1920 1921 1922 1923 1924 1925 1926 1927 1928 1929

Suomen Leipä Oy:n leipätehdas rakennetaan 1930-1931. Konkurssiin vuodessa, mutta jatko Forssan Leipätehtaan.

Vasemmistolainen valtuutettu Yrjö Holm murhataan kotonaan 1931. Murha jää selvittämättä.

Yrjö Lahtosen autokoulu aloittaa.

Kauppias Akseli Koskinen perustaa Hotelli Maakunnan.

Alko avataan KOP:n talossa 5.5.1932.

Alkoholiliikkeen aukaisu Kauppakadulla 1932.

Puinen saunasilta uusitaan 1935.

Tammelan-Forssan metsänhoitoyhdistys.

Kouluhammashoito alkaa Forssassa. 1. kouluhammaslääkäri Gerda Korri.

Yhtiön uusi pääkonttori avataan joulukuussa 1933.

Kauppaneuvos Julin myy osakkeensa Finlaysonille 1934.

Finlayson Ab

Pikateitä ryhdytään suolaamaan.

Kaikkulan hyppyrimäen viikikilpailut 1937.

Linja-autoasema valmistuu 1938.

1. röntgenjoukkotarkastus.

Äitiysneuvola Forssaan 1939.

Säästöpankin piparkakkutalon lisärakennus.

Talvisota syytty 30.11.1939.

1930 1931 1932 1933 1934 1935 1936 1937 1938 1939

"Toistatuhatta ryssä kaatunut Kollaanjärven taisteluissa", otsikoi Forssan Lehti 24.1.1940.

Elokuvateatteri Ilvekessä esitetään Tarzanin poikaa tammikuussa.

Maaliskuussa venäläiskoneiden lentopommitus vaurioittaa koneita kutomon puolaamossa.

Talvisota loppuu 13.3.1940. 23 kentälle jäänyttä forssalaista sankarivainajaa siunataan Forssassa kesäkuussa. Forssan lotat ja kauppa lahjoittavat kumpikin 10 000 markkaa sotaorpojen rahastoon.

Asuntopula. Siirtoväen myötä Forssan väkiluku kohoaa n. 1 300 hengellä.

Lounais-Suomen Osuusteollisuuden liiketalo avataan Hämeentien varrella lokakuussa.

Yrjö Kuparisen mylly aloittaa jauhatuksen Kuuston kylässä. Voimanantajina 2 sähkömoottoria ä 75 hv.

Forssan työväenopisto juhlii 20-vuotispäiväänsä.

Oppilasparveen on kuollut tänä aikana n. 2 500 kansalaista.

Normaaliraitteista rautatietä pyritään saamaan kulkemaan Forssan kautta. Linjauksia esitetään 1940 Lahdesta Harvialan kautta Tammelaan ja Forssaan, josta edelleen Jokioisille ja Loimaalle. Yritys epäonnistuu.

Jatkosota alkaa 25.6.1941.

Seppelien lasku Forssan sankarihauhdalla 21.5.1944. Talvisodassa kaatui 72 ja jatkosodassa 125 forssalaista sankarivainajaa.

Kotitalouslautakunta perustetaan 1944.

Jatkosota loppuu 4.9.1944.

Lapin sota loppuu 25.4.

Mieskuoron 1. esiintyminen vappuna 1945.

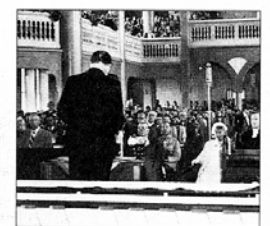
Mainosparaati Osuustie Tammen juhliilla 1945.

1. ambulanssi Forssaan 1947.

Forssan 100-vuotisyhdistys 6.7.1947 kutsuvieraana tasavallan presidentti J.K. Paasikivi puolisineen.

Puhelinosuuskunta muuttuu 1946 Forssan Puhelinlaitos Oy:ksi.

1. kunnallinen liikuntavaloja Valto Olenius.

100-vuotisyhdistyksen pääjuhla järjestettiin Forssan kirkossa. Eduskunnan puhemies K.-A. Fagerholm piti juhlapuheen.

Finlaysonin muoviosasto perustetaan 1948.

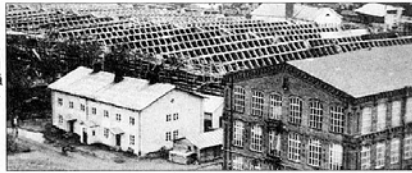
Paloaseman rakentaminen aloitetaan.

Forssan Terva Oy:n tehdas 1944-1948.

1. kauppala palkkaama kodinhoitaja aloittaa 1949.

1940 1941 1942 1943 1944 1945 1946 1947 1948 1949

Uusi kutomo valmistuu 1951.
Pärekatot määrätään korvattaviksi kestopäälysteellä vuoden 1951 loppuun mennessä. Vielä 1953 oli Forssassa - pääosin ulkorakennuksina - 336 pärekattoista rakennusta.

Finlaysonin uuden automaattikutomon harjakaiset 1950.

Pääministeri Urho Kekkonen toipuu Kalle Kaiharin mökillä saamaansa sairaskohtausta Forssassa Finlaysonin johtokunnan huvilassa (nyk. Forssan Klubi). Kekkosen kuningastie uhkaa mennä poikki. Maassa hallituskriisi. Kekkosen selviää voittajana.

Katujen kestopäälystys aloitetaan Forssassa elokuussa 1953 Hämeentiellä ja Kartanonkadulla. Karjalaan jääneiden vainajien muistomerkki pystytetään 3.9. Forssan-Tammelan Osuuskassa.

Vedenottamo Vieremään 1955.
Korkeavahan vesitorni.
Ula-asema aloittaa toimintansa paloaseman tornissa.

Tehokkaampi ula-asema sijoitetaan 1956 Korkeavahan vesitorniin.
Forssan vanhainkodin vihkiäiset.

1. päätoiminen terveystarkastaja Eino Koskinen aloittaa työnsä 1957. Tehtävässä vuoteen 1980.

Helsinki-Pori-pikatie valmistuu 1958.

Turku-Forssa-pikatie.

Antti Vuoristo perustaa Forssan lapsikuoron 1958. Kuoro muuttaa nimensä Kantika-kuoroksi 1971.

Rokkasen tehdas aloittaa 1959.
TV:n koelähetykset alkavat Liesjärven linkkitornista 8.4.1959.

Forssan katukuvaa 1950- ja 1960-lukujen taitteessa.

1950 1951 1952 1953 1954 1955 1956 1957 1958 1959

Betonelementit olivat Rakennusvalmisteen perustuotteita alusta alkaen.

Armas Puolimatka esittää kauppalanvaltuustolle Turussa toimivan rakennuspuusepäntehtaan siirtoa ja laajentamista Forssassa 24.9.1962. Rakennustoimisto A. Puolimatka oli rekisteröity heinäkuussa 1947.

Puusepäntehtaan rakentamiselle myönnetään lupa 29.1.1963 ja betonitehtaalalle 7.10. Tuotanto puutyötehtaalalla alkaa 14.4.1964 ja betonelementitehtaalalla 25.2.1964.
Rakennusvalmiste Oy merkitään 11.10.1963 kaupparekisteriin.
Asetus Forssan kaupungin perustamisesta 8.4.1963.
Ensimmäinen Hakkapeliittahiito keräsi helmikuussa yli tuhat hiittäjää. Mukana myös presidentti Kekkonen.

Forssan kauppalapa päättää päälystää kaikki päiväylänsä. Kustannusarvio 230 000 mk.

Forssan sähköverkossa aloitetaan siirto 6 kilovoltin jännitteestä 20 kilovoltin jännitteeseen.

Forssa kaupungiksi vuoden 1964 alusta.
Kaupunginvaltuuston 2. varapuheenjohtajaksi 1. kerran nainen, Alisa Fagerström.
Heikan koulu.
Karijanhoito lopetetaan Forssan kartanossa.
Puhelinyhtiöstä Forssan Seudun Puhelin Oy.

Rakennusvalmiste Oy:n vihkiäisjuhla 5.3.1965.
Rakennusvalmiste ostaa Humppilasta sahan ja nauilaamon.

Automaattinen kaukopuhelinverkko 1966.
Kalsun koulu lakkautetaan.
Forssan yhteiskoulu.
Tekninen koulu aloittaa 1966 ja saa omat tilat 1967.

Jaakko Norring oli juhlimassa Forssan kaupungiksi tuloa yhdessä Kai Hagan kanssa.

Viksbergiä rakennetaan 1967.

1. kunnallinen päiväkotikuhalaan 1967.
Seurakuntatalo vastaanotetaan 29.9.

Koijärven kunta yhdistetään Forssaan vuoden 1969 alusta. Pieniä aloja Koijärvestä yhdistetään Urjalaan.

Nokan sairaalaan 1. poliiaat.
Rakennusvalmisteella työssä 546 henkilöä 1969.

Koho Oy alkuun 1960.
Vanha Koskisiita muutetaan kevyen liikenteen väyläksi. Yhtiön meijeri lopetetaan.

Pikatie Hämeenlinnaan valmistuu 1961.
Ammattikoulu. Forste.

1960 1961 1962 1963 1964 1965 1966 1967 1968 1969

Centrum-tavaratalo avataan 1970.
Koulutoimenjohtajan virka perustetaan. Aake Hilppö.
Forssan Seudun Osuuspankki.
Rakennusvalmisteen kaluste tehdas valmistuu.

Forssan kuplahalli.

Pitkápalkki-tehdas 1971.
Urheilutalo.
Kuplahalli.
A. Ahlströmin tehtaantuo-
tanta alkaa.

Liikennepuisto 1972.
Lounais-Hämeen kansanterveys-
työn kuntainliitto.
Kylpyhuonetehtas käynnistyy.
Forssan-Tammelan Säästöpankin
uusi toimitalo valmistuu, pipar-
kakkutalo puretaan uuden tieltä.

Ensimmäiset liikennevalot.

1. liikennevalot Rautatienkadun ja Kauppakadun risteykseen.
Kaupungin rahatoimisto saa käyttöönsä pienostietokoneen 1973.
Hämeenkulman viljavarasto Talsolaan.

Jokiisten-Forssan rautatieyhtiö lopettaa 1974.
Automaattinen ulkomaanliikenne tulee käyttöön puheliverkossa.
Helsingin Kauppioiden teurastamo valmistuu.
Puistotädit ilmestyvät puistoihin.
Kasvatusneuvola.

FoPS jääkiekkoliigassa 1975-1977.
Finlaysonin lopetetaan yleisen saunansa 1975.
Forssan kartano lopetetaan.

Viksbergin pyytinkien purku aloitetaan 1976.
Ronttismaan konsertti alkuun.
Valtion virastalo valmistuu.
Rakennusvalmisteella työssä 1 820 henkilöä.
Vieremän rakentaminen alkaa 1977.
Yoko-Team aloittaa.

Hämeenkulman talo valmistuu 1978.
Viksbergin kartano palaa.
Antero Vuori perustaa Forssan 1. luonnonsuojeluala-
aluetta.
Lintutorni valmistuu Koijärvelle.
Forssan kaupungin kotipalvelu saa 1. autoryhmän.
Nuorisomaajoukkueen valmentaja Alpo Suhonen valitsee kiekoseurojen kesäharjoittelun tekemään pelaajista painonnostajia.

Hotelli Cumulus avataan huhtikuussa 1979. Vihkiäis-
juhlassa puhujana eduskunnan puhemies Veikko Hele.
Forssan Seudun Puhelin Oy:lle uudet toimitilat Viksbergiin.
Rakennusvalmisteen ovi tehdas Humppilaa.
Koijärvi-liikkeen luonnonsuojeluaaktivistit kahlitsevat itsensä ketjuilla työkonseihin Forssan Koijärvellä keväällä 1979. Vihreät saavat tuulta purjeisiinsa.

1970 1971 1972 1973 1974 1975 1976 1977 1978 1979

Lasten leikkipaikka asu-
messualueella.

Asunotomessut Paavolassa 1982.
Messutaloihin tutustuu 215 866
kävijää.

Hämeentien alku ja Kauppakatu
joulukaduksi.

Mauno Koiviston astuessa presi-
dentin virkaan forssalaisista on
30% kaukolämmön piirissä.

Armas Puolimatka myy yrityksensä
Hankkijalle 24.1.1985.

Asko Oy ostaa Finlaysonin.

Forssan Naiskuoro valitaan Vuoden
naiskuoroksi Kokkolassa.

Kaupunginvaltuusto päättää uima-
hallin sijoittamisesta entisten veturi-
tallien alueelle.

Kaupunki
perustaa
Forssan
teollisuuskyliän.

Parma Oy:n
palveluksessa
ennätyselliset
1 960 henkeä.

Dingo konsertoi
Forssassa.

Forssan perinneruoaksi nime-
tään virallisesti pylsy 1986.

Vieremän ala-aste saa käyt-
tönsä parakkiluokat.

Nimismies esi-
tää tv-valvon-
nan aloittamis-
ta linja-auto-
asemalla.

LSO:n teuras-
tamon laajen-
nus vihitaan
lokakuussa.

Forssasta 3
kansanedusta-
jaa: Sirkka-Li-
isa Anttila, Ritva
Vastamäki ja
Ilkka Joenpalo.

Kirjasto muut-
taa kehää-
möön.

Forssavisio
aloittaa lähetyk-
sensä 10.3.

Yrityspalvelukeskus
aloittaa 1988.

Forssan Valtikan
ja kuninkuusravien
totovaihto on
12,8 mmk
kesällä 1988.

Artxpo avataan kehäämölle. Esillä Dalia,
Picasso, Miroa, Matissea. Syksyyn mennessä
lähes 50 000
katsojaa.

Kaupunki upot-
taa taidebisnek-
seen miljoonia
markkoja.

Kaupungin koti-
talousneuvon-
nan varojen ka-
toaminen alkaa.

Rakennus-
valmiste
Parma Oy:ksi
vuoden 1988
alusta.

Uusi 750 000 mk:n
kirjastoauto Forssaan 1989.

Imatran Voiman kokeilu-
voimalaitos päästää 1 700
kiloa freonia taivaan tuuliin
heinäkuussa.

1. Holjat markkinat.

Forssan-Tammelan Säästö-
pankki Lounais-Hämeen
Säästöpankiksi.

Maakunnan talon
palo marras-
kuussa.

Alun naiset
voittavat
1. Suomen
mestaruutensa koripallossa.

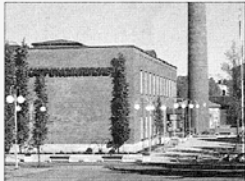
1980 1981 1982 1983 1984 1985 1986 1987 1988 1989

Kuvalähteet:

Forssan Lehden arkisto

Lounais-Hämeen museon arkisto

Forssan kaupungin arkisto

Kutomon kaavoittaminen liiketiliksi
puhuttaa.

Suomen Arkkitehtiliitto myöntää
kaupungille SAFA-palkinnon
kehäämööalueen hienovaraisesta
säilyttämisestä 1990.

Parma aloittaa betonisten
ratapölkkyjen valmistuksen.

Ultrakeveä
lentokone
putoaa lento-
kentän tuntu-
maani tammikuussa 1991.
Henkilövahin-
goilta säästytään.

Urheilutalon palo.

35 vuotta toiminut rakennusliike
Louhelo ajautuu konkurssiin 1992.
Samana kurimuksen kokee myös
Rakennus Toivo Lindvall Oy.

Forssan urheilutalo palaa.

Kaupunginkamreeri Reijo Timpe-
ristä tulee äänin 23-19 kaupungin-
johtajaksi elokuussa 1992. Vasta-
ehdokkaana on kaupungininsinööri
Pentti Eskola.

Hankkijasta ja Puolimatka
muodostettu Novera-Yhtymä
hakee itsensä konkurssiin.
Uudeksi omistajaksi nousee
KOP. Omistusjärjestelyt
jatkuvat.

Sanoma Oy:n
n. 500 mmk
maksava paino-
talo käynnistyy
Kassimaässä.

Torikeskus
avaa ovensa
1993.

Vesihelmi avaa
aprillipäivänä.

Forste Oy:n tj.
Kari Pitkänen
vuoden maa-
kunnalliseksi
yrittäjäksi
Hämeessä.

Yhtiönkatu avataan
liikenteelle 1994.

LSO keskittää toimintaansa
Forssaan vuodesta 1994.

Asko Oy:n kaavoituspyyntö
kutomon muuttamiseksi
kauppakeskukseksi.

Fokopon miehet
saavuttavat SM-pronssia.

Loimi-Hämeen Jätehuolto Oy avaa seudullisen jätehuolto-
alueen Kiimassuolle 1996. 1. vaiheen toteuttaminen
maksaa yli 25 mmk, johon saatu myös EU:n tukea.

Kaupungin omistaman Forssan Energia Oy:n yli 100 mmk
maksanut hakevoimalaitos kytketään valtakunnan verkkoon.
Voimalaitoksen teho on 17,8 MW sähköä ja 48 MW lämpöä.

Finlayson lopettaa kudonnan Forssassa. Osa koneista
siirretään Ikaalisiin, jossa kudonta jatkuu.

Kaupungin kotitalousneuvonnan taloudelliset epäselvyydet
putkahtavat julkisuuteen joulukuussa. Tiilitämättä on vuo-
silla 1988-1996
yhteensä
450 000 mk.

Kaupunginjohtaja Reijo Timperi jää vuosilomiensa jälkeen
palkattomalle virkavapaalle helmikuussa 1997
vedoten kotitalousneuvonnan talouden tutkimuksiin.
Forssa juhlii 150 vuottaan kesäkuussa.

1990 1991 1992 1993 1994 1995 1996 1997